

Otsikko Sosiaalinen luototus	Muistion laadinnasta vastannut Kela
Kirjallinen kuuleminen hallitusneuvotteluihin, jaosto 3.1. Sosiaaliturva	
Ehdotus hallitusohjelmakirjaukseksi Tehdään laaja yhteistyökokeilu mm. Kelan, hyvinvointialueiden, talous- ja velkaneuvonnan sekä Takuusäätiön kanssa. Annetaan Kelan rakennettavaksi sosiaalisen luototuksen edellyttämät asiakas-, maksu- ja takaisinperintäjärjestelmät hyvinvointialueiden käyttöön. Varataan järjestelmän rakentamiseen ja ylläpitoon tarvittavat resurssit.	
Kuvaus ja perustelu <ul style="list-style-type: none"> • Velkaongelmaiset henkilöt ovat usein jo valmiiksi Kelan asiakkaina. Vuonna 2021 Kelan takaisinperintä-asiakkaita oli 172 000 ja heistä 50 000 sai toimeentulotukea. Lisäksi suurelle osalle maksetaan muitakin Kelan etuuksia. • Velkaongelmaiset saavat edelleen liian vähän ja liian myöhään tukea – tukea tulisi saada ajoissa, jotta velkaongelman aiheuttamat vahingot eivät olisi niin suuria. • Kelan etuudet ovat suurelta osin syyperusteisia eli ne tuovat usein taloudellista turvaa riskien kohdatessa. Ylivelkaantuminen on vakava taloudellinen ja hyvinvointiin pitkäaikaisesti vaikuttava riski joka koskee niin yksin asuvia, lapsiperheitä kuin eläkeläisiäkin. • Kela voi tukea asiakkaita tehokkaasti ohjauksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla. Kela tekee jo nyt yhteistyötä muiden ko. toimijoiden kanssa mm. matalan kynnyksen kohtaamisissa ja esimerkiksi talousneuvo-loista on hyviä kokemuksia - Kela on haluttu yhteistyökumppani – Kelaan luotetaan. • Kelalla on järjestelmä-, laina- ja takaisinperintäosaamista, joten Kelalla olisi edellytyksiä hoitaa myös sosiaalista luototusta. Kelassa toimeenpano on yhdenvertaista ja tehokasta ja laajat tiedot asiakkaiden taloudellisesta kokonaistilanteesta ovat jo nyt käytettävissä. • Lähitulevaisuuden taloudelliset haasteet lisäävät todennäköisesti ylivelkaantumista ja sen haitallisia vaikutuksia, jos tukea ei lisätä. • Sosiaalista luototusta voitaisiin käyttää myös, jos lääkkeiden vuosiomavastuu (600 euroa) päätetään osittaa 12 erässä laskutettavaksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että omavastuun osittamisesta ei tulisi lisää etuuskustannuksia, vaan tuki suuresta omavastuusta häittää kokeville tulisi sosiaalisen luototuksen kautta maksuaikana. Tämä ei vaatisi erillistä järjestelmää vuosiomavastuun jakamista varten eikä siten myöskään aiheuttaisi erillisiä hallinnollisia kustannuksia. <ol style="list-style-type: none"> 1. Tehdään laaja yhteistyökokeilu mm. hyvinvointialueiden, talous- ja velkaneuvonnan sekä Takuusäätiön kanssa <ul style="list-style-type: none"> • Kokeilun kohderyhmänä ensisijaisesti ne 170 000 takaisinperintä ja 50 000 toimeentulotuki-asiakasta, joille ohjaus ja neuvonta kumppanien palvelujen piiriin on ajankohtaista • Kokeilussa voisi olla mukana myös varhaisen tunnistamisen apuvälineet, tiedon liikkumisen helpottaminen sekä työskentelymallin vaikuttavuus • Kokeilulakia ei tarvita, mutta erillistä resurssia ja yhteistä ohjausta tarvitaan 2. Kela voi rakentaa sosiaalisen luototuksen edellyttämät asiakas-, maksu- ja takaisinperintäjärjestelmät hyvinvointialueiden käyttöön <ul style="list-style-type: none"> • edellyttää lainsäädäntöä, aikaa ja resursseja • yhden valtakunnallisen järjestelmäkokonaisuuden rakentaminen on edullisempaa kuin oman järjestelmän rakentaminen 21 hyvinvointialueelle (vrt. Kanta) • tilastot, raportit ja muu tiedolla johtamisen tuki saadaan yhdestä järjestelmästä 	
Arvio taloudellisista- ja hyvinvointivaikutuksista sekä mahdollisista kustannushyödyistä <ul style="list-style-type: none"> • <u>Varhainen tuki</u> ennaltaehkäisisi monia yksilölle ja siten myös yhteiskunnalle kalliiksi tulevia ongelmia. Talousvaikutukset riippuisivat toteutustavasta, mutta tehokkaampi ja varhaisempi tuki olisi todennäköisesti talouden ja hyvinvoinnin kannalta kannattava investointi sekä yksilöiden, perheiden että yhteiskunnan näkökulmasta. • Mahdollisen <u>kokeilun</u> kustannukset riippuisivat kokeilun laajuudesta ja toteuttamistavasta. 	

- Sosiaalisen luototuksen järjestelmän rakentamisen kustannuksia voidaan arvioida vastaavien järjestelmien perusteella. **Järjestelmän rakentaminen maksaa noin miljoona euroa. Järjestelmän rakentamisaika on noin kaksi vuotta siitä, kun järjestelmän keskeiset toiminnallisuudet on määritelty.** Lisäksi tulee järjestelmien ylläpitokulut.
- Yhteiskunnalliset säästöt tulevat siitä, että 22 hyvinvointialueen järjestelmäkustannusten sijaan rakentamis- ja ylläpitokustannukset syntyvät vain yhdestä järjestelmäkokonaisuudesta.
- Saman järjestelmän käyttö lääkkeiden omavastuussa vähentäisi merkittävästi Kelan hallinnollisia kustannuksia, jos vuosiomavastuun maksaminen osissa mahdollistettaisiin erillisellä lainsäädännöllä

Taustaa

- STM tilaaman Olli-Pekka Niskasen selvityksen mukaan sosiaalisen luototuksen haasteita ovat henkilöstön puute, osaamisen puute ja velvoittavan lain puuttuminen, tarpeelliset yhteiset ohjelmat, rahoitushaasteet, luottoprosessin monimutkaisuus sekä palvelun saavutettavuus. Nämä haasteet säilyvät vaikka sosiaalinen luototus siirrettiin kunnilta hyvinvointialueille.
- Resursseja hyvinvointialueilla tarvitaan Niskasen selvityksen perusteella 3-7 htv + 3 eri järjestelmän kustannukset. Aivan minimihenkilöstö tarkoittaisi siis hyvinvointialueilla yhteensä 66 htv, mutta selvityksen perusteella kyse on helposti yli 80 htv kustannuksista. Rahaa hyvinvointialueille henkilöstö- ja hallinnollisiin kustannuksiin varattiin 600 000* euroa (7500 euroa/työntekijä) ja järjestelmäkustannuksiin ei mitään.
- Sosiaalisen luototuksen alkupääomaksi hyvinvointialueet saavat 9,5 miljoonaa euroa. THL 2019 tilastojen mukaan keskimääräinen sosiaalisen luototuksen laina on ollut noin 6 500 euroa. Tällä rahamäärällä pystyisi tekemään noin 1 461 myönteistä päätöstä. Jos keskimääräinen luottoaika olisi kolme vuotta, niin vuodessa voisi tehdä 487 myöntöä (nykyisin 553). Yksi hyvinvointialue tekisi silloin keskimäärin 22 päätöstä vuodessa eli alle 0,5 päätöstä viikossa. Edellä olevilla luvuilla voi arvioida onko em. hajautettu malli tehokas vai ovatko hallinnolliset ja järjestelmäkustannukset suhteettomat saavutettavaan hyötyyn/keskittettyyn ratkaisuun nähden.
- Kirjallisuuden ja asiantuntijalausuntojen perusteella on ilmeistä, että velkaongelmaisten tukea tulee edelleen parantaa kaikkien keskeisten toimijoiden osalta.
- Laaja yhteisymmärrys on myös siitä, että varhainen tuki velkaongelmien hoidossa on asiakkaan ja yhteiskunnan näkökulmasta vaikuttavaa
- Ilmeistä on myös se, että sosiaalinen luototus on alikäytetty keino velkaongelmien hoitoon. Luototus on hyvä keino, mutta kokonaisuutena varsin työllistävä ja hallinnollisesti kallis (vaatii korkeaa osaamista, henkilöstöresursseja ja useita järjestelmiä)
- Kela voisi olla yksi ratkaisun avaimista. Kela valtakunnallisena toimija on tunnustettu ja vahva sosiaaliturvan osaaja, joka voisi hoitaa luototuksen palvelussa toimia tehokkaasti koko maassa.
- Varminta olisi aloittaa ohjauksen, neuvonnan, yhteistyön keinoin ja tehdä Kelan sosiaalisen luototuksen kokeilu. Järkevää olisi rakentaa sosiaaliseen luototukseen yksi valtakunnallinen järjestelmäkokonaisuus, jota kaikki voisivat hyödyntää.